

Tarkkaavaisuusleikkejä

Tarkkaavaisuusleikeissä keskitytään tehtävään, tehdään tarkkoja havaintoja ja toimitaan saatujen vihjeiden mukaan. Pienet erot nähdessä, kuullussa ja muuten saadussa tiedossa otetaan huomioon ja toimitaan niiden mukaan. Oivaltavat havainnot ja nopea reagointi auttavat leikin sujumista miellyttävästi ja palkitsevasti.

Palapelin kokoaminen. Lapset valitsevat parinsa ja pienryhmänsä mielellään itse, mutta joskus on mukava toimia myös sattumalta valikoituvan parin kanssa tai arvotussa leikki- tai peliryhmässä. Parin valinta: Lapset ottavat korista kuvan tai esimerkiksi postikortin puolikkaan. Kuvien puolikkaat on sekoitettu hyvin ja kori on peitetty niin, etteivät lapset voi nähdä niitä ja valikoida. Leikkiin tulevassa ryhmässä on parillinen määrä lapsia. Otettuaan kortin puolikkaansa lapset ryhtyvät etsimään sen toista puolikasta löytääkseen parinsa. Puolikkaita sovitetaan yhteen, värejä ja kuvioita tarkastellaan. Kun kaikki ovat löytäneet parinsa, tämä osa leikistä on valmis. Sen jälkeen voi parin kanssa jatkaa muissa puuhissa.

Neljän lapsen pienryhmä löytyy edellisellä tavalla, paitsi että kuva tai kortti on neljässä osassa ja kaikki osat on löydettävä. Jos ryhmiin tulee useampia kuin neljä, otetaan esimerkiksi värit tai muodot, joita lapset etsivät saadakseen ryhmänsä kokoon. Jos halutaan harjoitella vielä tarkempaa havaintotoimintojen erottelua, otetaan useampia erottelevia tekijöitä valintaperusteeksi, vaikkapa värit ja muodot yhdessä tai useampiväriset ja erimuotoiset.

Huomaatko virheet? Aikuinen esittää lapsille tutun laulun tai lorun jonkin säeparin poiketen oikeasta ja alkuperäisestä sanamuodosta. Lapset osallistuvat opettajan johtamaan lauluun ja loruun. Aikuinen voi tehdä myös sormileikin poikkeavasti. Huomaavatko lapset väärät sanat ja virheen leikissä? Ilmaisevako he hämmästyksensä ja ihmettelynsä? Jos ei, aikuinen voi tehdä korostetusti virheet. Huomataanko ne nyt? Täytyy miettiä, onko lauluja ja loruja sittenkään vielä opittu, jos lapset eivät puutu virheisiin.

Kuvat, joissa on esitetty oikeiden asioiden rinnalla joitakin mahdollisuuksia ja virheitä, sopivat myös tarkan havainnoinnin harjoitteluun. Samalla kun lapsi huomaa virheet, hän tarkastelee näkemäänsä suhteuttaen sen niihin tietämyksiin, mitä hänelle on muodostunut ympäristön asioiden lainalaisuuksista ja suhteista. Harjoitus tukee myös ajattelun ja päätteilykyvyn kehittymistä.

Kapteeni käskee. Aluksi kapteenina toimii aikuinen. Kun leikki on opittu, lapset valitsevat leikkiinsä kapteenin. Kapteeni antaa erilaisia komentoja, ja toiset tekevät niiden mukaan, mutta vain silloin, kun hän sanoo komennon alkusanoiksi ”Kapteeni käskee”, muulloin ei tehdä mitään. Hän yrittää harhauttaa leikkijöitä ja jättää joskus alkusanat pois. Hän sanoo esimerkiksi: ”Kapteeni käskee: askel eteenpäin”, ”Kapteeni käskee: hypätkää yhdellä jalalla”, ”Kapteeni käskee: kumartakaa”. Näillä käskyillä tehdään niin kuin hän käskee, mutta jos hän esimerkiksi sanoo: ”Hyppikää tasajalkaa” tai ”Perämies käskee: taputtakaa käsiä yh-

teen”, silloin ei tehdä mitään. Jos erehtyy tekemään käskyn mukaan silloin kun ei pitäisi, voi joutua antamaan pantin, jos niin on sovittu, tai voi pudota leikistä pois. Se, joka pysyy leikissä viimeiseksi, pääsee uudeksi kapteeniksi.

Lentää, lentää ja Sarvet, sarvet. Nämä leikit toteutetaan samantapaisesti kuin Kapteeni käskyy -leikki. Aikuinen tai joku lapsista on leikinohjaajana, hän on toisten edessä ja sanoo aika nopeasti eläinten nimiä. Näissäkin halutaan harhauttaa ja sanotaan välillä lentävien eläinten ja vuoroin muiden eläinten nimiä. Kun sanotaan joku lentotaitoinen, leikkijät levittävät käsivartensa siiviksi sivulle ja ovat lentävään, mutta lentokyyttömän kohdalla kädet ovat alhaalla. Ohjaaja sanoo: ”Lentää, lentää, varis lentää”, ”Lentää, lentää, kärpänen lentää”, ”Lentää, lentää, kissa lentää” ja niin edelleen. Leikkiin voi ottaa muitakin kuin eläimiä, esimerkiksi: ”Lentää, lentää, lentokone lentää” tai ”Lentää, lentää, kuorma-auto lentää”.

Jotkin eläimet ovat sarvettomia, ja osalla on sarvet. Leikinohjaaja sanoo: ”Sarvet, sarvet, poron sarvet” ja nostaa kädet pään päälle sormet harallaan, sitten vaikkapa ”Sarvet, sarvet, koiran sarvet” ja nostaa kädet sarviksi hämätäkseen leikkijöitä myös väärällä valinnalla ja niin edelleen. Näissäkin leikeissä otetaan joskus panttileikki mukaan tai väärin vastanneet putoavat leikistä ja viimeiseksi leikkiin jäänyt on seuraava leikinohjaaja.

Kurki ja sammakot. Aluksi valitaan kurki ja soittaja, muut ovat sammakoita. Kurki seisoo ja sammakot hyppivät ympäriinsä

soittajan soittaessa esimerkiksi kehärummulla tai kapuloilla. Kun soitto lakkaa, sammakot pysähtyvät. Kurki seurailee tarkkaan sammakoita. Jos joku liikahtaa, hän joutuu kurjen pesään sivulle. Leikki jatkuu, kunnes yksi sammakko on jäljellä, ja hänestä tulee kurki seuraavaan leikkiin.

Paikan vaihto. Lapset istuvat penkillä, yksi lapsista menee toiseen huoneeseen, ja sillä aikaa kaksi lapsista vaihtaa paikkaa penkillä. Eteisessä ollut kutsutaan sisään, ja hän selvittää, miten paikat ovat vaihtuneet. Myöhemmin tehdään vaikkapa kolme paikanvaihtoa.

Tuolileikki. Tuolit asetetaan esimerkiksi selkänojat vastakkain riviin, niiden ympärille tulevat leikkijät, joita on yksi enemmän kuin tuoleja. Soitto alkaa ja leikkijät kulkevat ympyrää. Kun soitto lakkaa, jokainen yrittää istahtaa tuolille. Hän, jolle ei löytynyt tuolia, jää pois pelistä ja tuoleja vähennetään yhdellä. Leikki jatkuu, kunnes jäljellä on yksi tuoli ja yksi istuja, hän on voittaja. Samalla periaatteella voidaan leikkiä esimerkiksi leikkejä *Palikat lattialla* ja *Hattupiiri*. Palikat ovat piirissä, ja lapset kulkevat niiden ympärillä. Hattupiirissä istutaan piirissä lattialla tai tuoleilla, yksi hattu kiertää leikkijöiden päässä ja se, jonka päässä hattu on soiton lakatessa, jää pelistä pois.

Musiikin kuunteleminen ja siihen liitetyt pienet havainto- ja tunnistamistehtävät tutustuttavat lapsia musiikin maailmaan ja esimerkiksi erilaisten rytmien havaitsemiseen. Sovella ja keksi harjoituksia.

Muistileikkejä

Muistileikeissä paneudutaan painamaan mieleen ja muistamaan asioita. Leikeissä joudutaan keskittymään, erottelemaan, valikoimaan, käyttämään vihjeitä apuna ja ratkaisemaan muistitehtäviä.

Leikeissä harjoitellaan muistitoimintojen kehittymistä. Näköhavaintoon ja nähdyn muistamiseen tähtäävät leikit rakentuvat tilanteiden muuttumisesta ja pienistä yksityiskohtien eroista. Leikeissä tarvitaan tarkkaa kuuloerottelua ja myös sisällön muistamista. Myös muiden aistitoimintojen havainnointi- ja muistikykyä harjoitellaan, samoin motoristen liikeratojen ja asentojen kokonaishallintaa muistitoimintoihin sekä muun muassa lukemisessa ja kirjoittamisessa tarvittavaa sarjamuistia. Moniin muihinkin kuin varsinaisesti muistileikeiksi mainittuihin leikkeihin sisältyy muistiharjoitusta.

Metsämökin ikkuna. Pieni käsileikinä toteutettu laulu tai loru sopii myös muistileikeiksi harjoittaen sisällöllisen sarjan ja motoristen liikkeiden sarjan nopeaa muistamista:

Kas, metsämökin ikkunaa, (piirretään neliö ilmaan)

sielt' tonttu ulos kurkistaa, (käsi otsalle varjostamaan, kurkistetaan kuin ikkunasta molempiin suuntiin)

jänö laukkaa, laputtaa (molemmat kädet laukkaa sivulla, kainalon alla)

ja oveen koputtaa. (koputetaan koukistetulla etusormella ilmaan)

Auta, auta pyydän sua, (kumarretaan kädet edessä kämmenet ylöspäin)

metsämies kun vaanii mua. (toisella kädellä kiinni käsivarren alta kyynärpään kohdalta, etusormi suorana käsivarsi osoittelee eteenpäin liikkuen oikealta vasemmalle)

Sulle suojan tarjoan (kädet ristikkäin rinnalla kumarretaan)

siis kätes ojenna. (toisella kädellä kiinni käsivarren alta kyynärpään kohdalta, ojennetaan käsi eteen kämmen ylöspäin ja kumarretaan)

Ensin laululeikki lauletaan tai sanotaan loruna ja leikitään käsillä. Sitten aloitetaan uudestaan, mutta ensimmäinen säe leikitään ilman sanoja. Seuraavalla kerralla leikitään kaksi säettä ilman sanoja, samalla tavalla jatketaan ja viimeinen kerta leikitään kokonaan ilman sanoja. Lisäksi pyritään nopeuttamaan kerta kerralta laululeikin tempoa.

Muistiharjoituksia. Jos ryhmän voi jakaa, leikitään ja harjoitellaan muutaman lapsen kanssa tai yksilöllisesti. Lisäksi on muistipelejä, joita lapset tekevät yksin, pareittain tai pelin ohjeiden mukaisessa ryhmässä.

Seuraavaksi muutamia esimerkkejä:

Ohjeet. Annetaan peräkkäisiä ohjeita, ja lapsi tekee niiden mukaan. Esi- ja alkupetusikäiset suorittavat haastavia tehtäviä, esimerkiksi: Mene tuon pöydän luo, kierrä se ensin toiseen ja sitten toiseen suuntaan. Istahda sitten pöydän ääreen, laske kymmeneen ja nouse ylös, laita tuoli paikalleen, kierrä pöytä yhteen suuntaan ja tule tähän takaisin.

Aikuinen antaa tehtäviä, ja ne hänen itsensä täytyy muistaa täydellisesti voidakseen kontrolloida lasten suorituksia.

Tehtävät
joista
helpon
lapset
edessä
tukset.

Sadut.
sadun j
tystä, yl
tapahtu
missä er
tellään t
vat tapa
muistan
sisällöst:

Luettelc
räkkäin
sika, jän
mutta jä
mikä jäi
nojen jäi
mitkä sa
määrää
iän ja ha
voivat ki
seen. M
myös ki
tavujakir
tusta niit
miaan sa
taan myö
esineiden

Laulut ja
jen laulu
lapset tu
noja. Täs
leikissä o

Tehtävät kirjoitetaan valmiiksi korteille, joista voidaan valita tilanteen mukaan helpompia tai vaikeampia sarjoja. Myös lapset antavat toisilleen tehtäviä, ja yhdessä aikuisen kanssa tarkistetaan suoritukset.

Sadut. Aikuinen kertoo kertomuksen tai sadun ja kyselee lapsilta juonen järjestyksestä, yksityiskohtia sadun henkilöistä ja tapahtumista sekä esimerkiksi paikkoja, missä eri asiat tapahtuvat. Kun satua näytellään tai lapset kertovat siitä, he toistavat tapahtumaseurantoja ja toteuttavat muistamiaan sisältöjä ja yksityiskohtia sisällöstä.

Luettelot. Aikuinen luettelee sanoja peräkkäin: kissa, hevonen, koira, lehmä, sika, jänis. Sitten hän sanoo ne uudestaan, mutta jättää yhden pois, ja lapset sanovat, mikä jäi pois. Hän voi myös vaihtaa sanojen järjestyksestä, ja lapset yrittävät sanoa, mitkä sanat vaihtoivat paikkaa. Sanojen määrää vähennetään tai lisätään lasten iän ja harjoitusten määrän mukaan. Sanat voivat kuulua samaan tai eri yläkäsitteeseen. Muistettavina sarjoina käytetään myös kirjaimia, numeroita ja vaikkapa tavujakin sitten, kun lapsella on kiinnostusta niihin. Lapset toistavat myös kuulemiaan sarjoja. Samantapaisesti harjoitetaan myös näköhavaintojen muistamista esineiden ja kuvien avulla.

Laulut ja melodiat. Kuunnellaan tuttu-
jen laulujen ja laululeikkien melodioita, lapset tunnistavat ne ja muistelevat sanoja. Tässä – kuten monessa muussakin leikissä on hyvä tehdä – sovitaan aluksi,

miten toimitaan, jotta useilla lapsilla on mahdollisuus sanoa tietonsa. Melodian ja laulun tunnistaminen ilmaistaan vaikka nostamalla käsi ylös, ja ohjaaja jakaa vastausvuoroja tasapuolisesti jokaiselle lapselle. Toinen tapa harjoitella ja selvittää laulujen muistamista on laulun jatkaminen. Ohjaaja tai joku lapsista laulaa tai lausuu laulun alkusanoja ja keskeyttää laulamisen, jolloin joku lapsista jatkaa laulamista siitä kohdasta eteenpäin. Hän voi taas keskeyttää, ja joku jatkaa laulua. Myös loruja ja runoja voidaan harjoitella näin.

Rytmin toistaminen. Rytmin toistamista harjoitellaan koko ryhmän kanssa niin, että aikuinen tekee käsiä taputtamalla yksinkertaisia sarjoja ja sen jälkeen lapset taputtavat samalla tavalla. Pienryhmässä lapset toistavat rytmejä yksi kerrallaan, jolloin lasta voi tukea tarpeen mukaan rytmin tajuaamisessa ja tuottamisessa. Myös rytmisoittimet otetaan mukaan: lapset voivat tehdä vuorotellen rytmejä taputtamalla ja toiset lapset toistavat niitä soittimilla. Rytmin toistamista harjoitellaan myös koko keholla, esimerkiksi käveleminen, hyppääminen, pään nyökyttely, vartalon kiertäminen ja liikkeet.

Juoru. Istutaan piirissä. Aikuinen sanoo, että hän lähettää nyt viestin kulkemaan ja jokainen saa viedä sitä eteenpäin. Hän kuiskaa vieressään istuvan korvaan lyhyen lauseen, tämä kuiskaa sen seuraavalle. Näin jatketaan, kunnes viesti tulee piirin viimeiselle lapselle. Hän kertoo kuulemansa asian ääneen, ja sitten vertaillaan sitä ja alkuperäistä viestiä.

Onko kaikki ennallaan? Yksi leikkijä menee toiseen huoneeseen. Sillä aikaa vaihdetaan jonkin huonekalun tai muun ison esineen paikkaa, poistetaan huoneesta jotakin, tuodaan sinne jokin uusi esine tai huoneeseen tulee henkilö, joka ei ole ollut leikissä mukana. Nyt leikkijä kutsutaan sisään, ja hän yrittää tarkistaa, onko kaikki ennallaan. Leikkiä jatketaan, kun tilanne on ratkaistu.

Toisessa leikissä valitaan kaksi lasta, jotka seisovat aluksi vastakkain ja tarkastelevat hetken toisiaan. Sitten he kääntyvät selin toisiinsa ja kummallekin tehdään jotakin muutoksia, esimerkiksi käännetään kaulus pystyyn, laitetaan rusetti tukkaan tai avataan takin vetoketju. Sitten lapset kääntyvät ja yrittävät löytää kaikki toisissaan tapahtuneet muutokset. Kaikki lapset pääsevät vuorollaan muutosleikkiin.

Seuraavaan on koottu esimerkkejä *Kimleikeistä*:

Kuva. Lapset katsovat kuvaa noin minuutin ajan. Sitten kuva laitetaan pois, ja lapset kertovat vuorotellen, mitä kuvassa oli, mitä he muistavat siitä. Kun kukaan ei muista enää mitään uutta, otetaan kuva uudelleen esille ja tarkastetaan, muistettiinko kaikki vai unohtuiko jotakin.

Poisto ja lisäys. Lattialle lasten piirin keskelle asetetaan joukko pieniä esineitä. Aluksi vähän esineitä, ja sitten vähitellen lisätään esineiden määrää. Voidaan leikkiä niin, että kun esineet ovat valmiina, lapset sulkevat silmänsä ja ohjaaja ottaa yhden niistä pois. Sitten avataan silmät,

mutta sovitaan, ettei kukaan saa heti ilmaista puuttuvaa, vaan nostetaan käsi pystyyn, kun tietää, mikä on pois. Näin jokaisella on mahdollisuus huomata itse ratkaisu tehtävään. Toinen tapa leikkiä on, että joku lapsista tai vaikkapa kaksi lasta menee toiseen huoneeseen, sitten heidät kutsutaan sisään ja he ratkaisevat tehtävän. Toiset lapset seuraavat tehtävän suorittamista.

Esineet, joita käytetään, voivat kuulua yhteen tai olla mitä tahansa. Esikoululaisilla voidaan käyttää vaikkapa kirjaimia tai numeroita muiden esineiden sijasta tai niiden joukossa. Kun lapset ovat oppineet leikin, esineitä lisätään, ja niitä voidaan ottaa vaikkapa kaksi kerrallaan pois. Voidaan tehdä myös päinvastoin, eli poistamisen sijasta lisätään esineiden joukkoon jokin uusi esine, joka lasten pitäisi havaita. Samoin voidaan vaihtaa esineiden paikkoja, jolloin lasten on muistettava, mitkä ovat eri paikassa tai vaihtaneet keskenään paikkaa. Esineiden lisäksi voidaan käyttää kuvia, jotka esittävät esimerkiksi kasveja, hedelmiä, astioita, kirjaimia, numeroita tai sanoja.

Sarjamuistia harjoitellaan asettamalla esineitä tai kuvia vierekkäin riviin. Tässä leikissä on pieni ryhmä lapsia, ja he istuvat niin, että näkevät kuva- tai esinerivin hyvin. Kun esineitä asetetaan riviin, käydään lasten kanssa läpi niiden nimet ja pyydetään katsomaan esineiden järjestystä. Aikuinen ottaa esineet pois, sekoittaa järjestyksen ja asettaa esineet sokin pöydälle tai lattialle. Lapset asettavat vuorotellen esineitä riviin yrittäen muistaa niiden alkuperäisen järjestyksen.

Toinen vaihtaa jassa, j räisen j hyvin k vuorote

Erilaistu sarjana säysleik timet, ja ja, ja so teen tal soitinte palikat, Sitten j seuraav koiden j kasin ja

Sarjamuistia malla ja numero: sanoo s: vaikkap moottor myös lis vaihdet: ovat tot sarjoja, l äänne- j pusta all

Tiedätk niitä la:

Pohdi l kiksi as po mui

Toinen tapa harjoittaa sarjamuistia on vaihtaa esineiden ja kuvien paikkaa sarjassa, ja lapset yrittävät muistaa alkupe- räisen järjestyksen. Sama menetelmä sopii hyvin kahden lapsen yhteisleikkiin, jossa vuorotellen ollaan ohjaajana ja leikkijänä.

Erilaisten *äänten erottelua* ja muistamista sarjana harjoitellaan poisto-, vaihto- ja li- säysleikeissä. Otetaan vaikkapa rytmisoit- timet, jotka ovat lapsille ennestään tuttu- ja, ja soitetaan niitä vuorotellen näköes- teen takana. Lapset kertovat esimerkiksi soitinten esiintymisjärjestyksen: triangeli, palikat, marakas, kehärumpu, kulkunen. Sitten jätetään vaikkapa marakas pois, seuraavaksi vaihdetaan triangelin ja pali- koiden paikkaa, ja lopuksi lisätään mara- kasin ja kehärummun väliin helistin.

Sarjamuistia harjoitellaan myös muista- malla ja luettelemalla sanoja, äännteitä ja numeroita tietyissä järjestyksessä. Ohjaaja sanoo samaan ryhmään kuuluvia sanoja, vaikkapa laiva, juna, lentokone, auto ja moottoripyörä. Lapset toistavat. Sanoja myös lisätään ja poistetaan sarjasta sekä vaihdetaan niiden paikkaa. Kun lapset ovat tottuneet muistamaan kuulemiaan sarjoja, harjoitellaan myös lyhyiden sana-, äänne- ja numerosarjojen toistamista lo- pusta alkuun.

Tiedätkö lisää erilaisia muistileikkejä? Leiki niitä lasten kanssa.

Pohdi lasten kanssa keinoja, miten esimer- kiksi asioita, tehtäviä tai tilanteita olisi help- po muistaa.

Matemaattisia ja kielellisiä leikkiharjoituksia

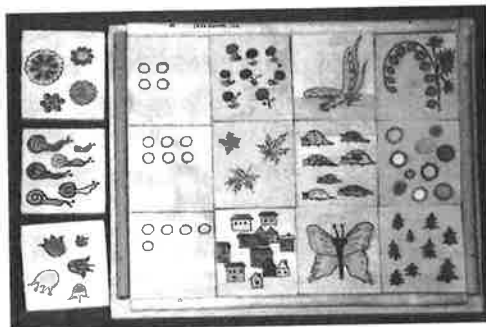
Matemaattisissa ja kielellisissä harjoituk- sissa painottuu sisältöorientaatioiden har- jaannuttaminen (VASU). Harjoitellaan esimerkiksi matemaattista ajattelua, mit- taamista, lukusarjaa, lukumääriä, järjes- tystä ja vertailua. Kielellisten tehtävien tarkoituksena on kehittää lasta muun muassa kirjainten muodon, käsitteiden sisällön ja sanojen fonologisen rakenteen havaitsemisessa sekä käsitteellisten vas- takohtien ja synonyymien ymmärtämi- sessä ja keksimisessä. Tässä kirjassa esi- tetyt tehtävät edustavat vain hyvin pientä osaa matemaattisia ja kielellisiä tehtäviä ja leikkejä.

Monissa leikeissä, jotka sijoittuvat toi- siin tavoiteryhmytyksiin, on mukana myös matemaattista ja kielellistä harjoitusta. Esiopetusikäiset ja monet nuoremmat- kin lapset innostuvat leikkiharjoituksista, joissa käsitellään matematiikkaan liittyviä tehtäviä. Myös kielelliset leikit, kirjaimet ja kirjoitettu teksti kiinnostavat.

Muun muassa Jyväskylän yliopiston Niilo Mäki Instituutissa on tutkittu las- ten matemaattista ja kielellistä kehitystä sekä niissä ilmeneviä viivästymiä ja ong- elmia ja tehty arviointi- ja kehittämis- ohjelmia. Neuropsykologian professori Heikki Lyytisen ja työryhmien kehitle- mät tietoverkkovälitteiset peruslukutai- toa ja matematiikan oppimisvalmiuksia harjoittavat pelit ja ohjelmat ovat saaneet myös kansainvälistä tunnustusta. Lasten lukutaidon kehittymistä ovat tutkineet väitöstutkimuksissaan muun muassa pro-

raava sana tarkasteltavaksi. Myös lapset saattavat esittää mielenkiintoisia seikkoja sisältäviä sanoja pohdittavaksi. Joskus tarvitaan lisäksi kuvia tai muita havaintoesineitä apuna jonkin sanan, esimerkiksi perinteisiin kuuluvien sanojen, tarkastelussa.

Peleistä. Lapset pelaavat mielellään pelejä yksin tai toverin kanssa. Ennen pelejä suunniteltiin ja valmistettiin itse lasten käyttöön, ja ne olivat usein kielellisiä ja matemaattisia oppimisleikkejä. Myös palapelejä piirrettiin ja sahattiin vanerista. Nykyään on olemassa paljon lasten kehitystä edistäviä tietokonepelejä ja -ohjelmia.

Omavalmisteinen peli lukumäärien hahmottamiseksi ja vertailemiseksi.

Esimerkkinä oppimisleleistä *MiniLUKO*: Saksalaista alkuperää (Heinz Vogel Verlag LÜK, Wilhelmshaven) olevat oppimisleikit, LUKO (24) ja erityisesti esiopetusikäisille sopiva oppimisleikki *MiniLUKO* (12) tehtäväkirjoineen, tarjoavat lapsille mahdollisuuksia harjoitella itsenäisesti eriaiheisia tehtäviä. Ratkaistuaan tehtävän lapsi tarkistaa sen itse pelin numero-laattojen toiselle puolelle muodostuvan kuvion avulla. Esikoulun tehtäväkirjoja

ovat muun muassa Kotipiiri, Lähiympäristö, Käsiteperheitä, Vertailua Kuvia ja sanoja, Kuvia ja lauseita (Lummelahti & Mölsä 1972; Lummelahti & Heino 1974; 1975), Esimatematiikka 1–3, Esikko 1–3 sekä Oppeli 1–2 esi- ja alkuopetukseen (Lummelahti, Heino & Kurko 1979; 1983; 1996).

Vihjeitä:

Valitse aluksi yksinkertaisia leikkejä. Jos joku lapsista tuntee leikin, anna hänen ensin kertoa ja näyttää, mitä hän muistaa leikistä. Aloita leikki ryhmän kanssa ja ohjaa, missä tarvitaan.

Anna lasten leikkiä monta kertaa, jos he haluavat.

Ole itse mukana vaikeamman leikin jossakin roolissa, niin pystyt huomaamatta ohjaamaan leikin sujumista.

Kun leikissä on useampia vaiheita, tee lapsille muistilappuja (esim. yksinkertainen kuva, vihjesana, järjestysnumero), selitä ne ohjeiden antamisen yhteydessä ja näytä tarpeen tullen leikin edetessä.

Jos leikki tuntuu liian vaikealta, muuta lasten kanssa jotakin sääntöä ja kertaa se lapsille.

Jos esimerkiksi ulkona näyttää siltä, että lapsilla ei ole tekemistä, ehdota tutun sääntöleikin aloittamista. Voit ehdottaa asian jollekin lapselle, ja hän esittää sen tovereilleen. Vaihtelee viestinviejää.

Piilota jokin esine pihaan tai sisälle. Tee suunnistuskartta, jonka avulla lapset etsivät piiloa. Vaihtelee kartan muotoa: kuvat, kirjaimet, numerot, sanat ja niin edelleen.

Laulele ja innosta lapsia laulamaan. Mieti yhdessä lasten kanssa laulujen sanoja.

Keksi lasten kanssa runoja, riimityksiä, arvoituksia, vitsejä.

Esitä sopivissa tilanteissa matemaattisten ja kielellisen sisältöorientaatioiden harjoittamista, vaikkapa matkan mittaamista askelmitalla ja esi-

merkiksi näkyvillä olevien asioiden, esineiden ja tapahtumien nimeämistä.

Älä lannistu, jos ehdotustasi ei joka kerran oteta innostuneena vastaan. Yritä selvittää, min-kälaisista leikeistä lapset pitävät, ja etsi niitä toteutettaviksi.

Tee yhteistyötä työtovereiden kanssa myös leikkien suunnittelussa ja järjestämisessä. Ota vanhemmat mukaan.

Anna lapsille kannustavaa palautetta hyvistä yrityksistä ja onnistumisista. Huomaa myös omat onnistumisesi ja löydä vahvistusta työllesi. Nauti perinneleikeistä yhdessä lasten kanssa.

Seuraavaksi esitetään näkökohtia leikistä koulussa ja päiväkodissa ja pohditaan niihin liittyviä kriittisiä kysymyksiä. Onko lapsilla riittävästi aikaa ja tilaa leikkiä, ja onko heillä tarpeeksi muuta luovuutta ja mielikuvitusta kehittävää toimintaa yhdessä toverien kanssa? Myös leikin arviointia sekä sitä, mikä lapselle on tärkeää, tarkastellaan.